

— — — — — הוא יספיק עוד לבא העירה לפני תפלת ערבית. — ואולי עוד ככלות המנחה. אלמלא תרמילו היה נכנס מיד לביאתו לבית המדרש. אבל הרי אפשר לפקוד על בעל העגלה להביא את החבילה אל בית אמו, והוא ישים פעמיו ישר לבית המדרש. ופתאום נזכר העלם, כי לפני שנים רבות, בעודנו ילד, נסע פעם אחת עם אביו לבקר את הסבא, ואביו ירד מן העגלה מיד לכניסתו לעירה, כי מאן האב לשבת בעגלה ולהיות שונה משאר בני מולדתו. והעלם התפלא מאוד על הדבר שנזכר בו, ופניו היו כפני האיש אשר לא ידע אם ישחק או ישוה את פניו לשתיקה.

העגלה התנהלה לאטה. הסוסים היו עיפים וידי העגלון נלאות לנחותם בדרך. ודממה היתה מוסביב, כאלו כבש כל היקום את שפתיו בבת אחת לבל ית- במרום קולו. ורק קשקוש האופנים נשמעו— כלב פועם טרם תבוא עליו משואת פתאמן העלם השתקע במחשבות.

המחשבות היו כל כך עצובות, עצובות ובלתי מרנינות, ודמיונו הלך ונמשך לאחור, כראשו של אדם עיף שנופל בכל עת אחריו. ואף על פי שחשב כבר את אותן המחשבות פעמים כל כך הרבה, הוי, פעמים כל כך הרבה— לא נמונע מליחן גם עכשיו את מוחו שלל להן. ואפשר הן באו מאליהן— כלום לא יבוא מלאך המות מאליו למטתו של גוסס?

הוא חשב, למרות שהמחשבות לא הביאו אושר לבעליהן. והעלם דמה בנפשו שאיזה עריץ, מר-גורלו האכזר רתקו להן זה ימים כבירים ותכלה לא תהיה להן ולא יקיץ הקץ עליהן. הן ימשלו בו ויהיו נמשכות והולכות; נמשכות והולכות. הן הארורות כרוכות אחריו, זה רבות בשנים: כל ימי חייו — — — ובכל זאת לא כאשר דמה עכשיו העלם כן היה, כי זמנים אחרים ומחשבות אחרות רננו בקרבנו. זה רק שנתים ימים— ומה עלץ לבתו אז. לבו רחב בתוכו כאלו הוא עשה התנות עם שאהבה נפשו. אז ירננו כל הרהוריו— הנה הוא נוסע לישיבה רבתי. שם יעשה לילות כימים. והיה כאשר ישיב יאיר מולו כאור יומם. כילדי האדמה הללו שקפצו פתאם ואמרו שירה, דמה העלם את אהבת נחמה אליו— כיום שידבר בה. בסתר אהלה חטוה. «בת הרב» את אשרם— אושר העתיד, ומי ישים ידיו בו לרעה? הן לב רבו טוב עלי. ורי יונה חתן- הרב יתפאר בו כל היום. כלום לא היה הרב, זכרונו לברכה, הראשון אשר העיר את רוחו לעלות למקום תורה, למען יעשה חיל בלמודים ואז תקוה גדולה נשקפה לו. כלום לא היה כותב אליו המנחה «לבחירי כבני רצתה נפשי בו» בכל המכתבים אשר שגר לו. — — — ורי יונה?— אכן גדולה היתה האהבה בין דוד ויהונתן, אבל גדולה הימנה אהבת אברך בן-תורה לרעו היניק והחכים. שניהם שנו כאחד כחברים מנוערי. והתקוה שעשעה את לב העלם, כי לא רב הדרך לפניו לבוא אל משכנתה אשר, במקום שם יתלונן עם נחמה בת הרב, ואז — — — האשר השלם שלעתיד כבש כל כך את לבו, ער שלא היה מקום עוד להרהורים בפרוטרוט. ואפשר אין כאן מקום להרהורים: הלום זה, אחד מאותם חחלומות האהובים שהחיים עוברים עליהם כאשמורת בלילה — — — ודומם נמשכים אחריהם הימים; ימים, שמוסיפים בהם אהבה על אהבה — כרכים מריבים עליו יניח גאון את ראשו. גם רוזנים נוסדו יחד, לזכות בכלי מפואר זה: «חתן» לבנותיהן. הוא אינו נענה להם. מניח הוא תכל ומלואה ואך בעירתו יבחר מכל משכנות יעקב. עם נחמה ישב שם על כסא הרבנות כאשר עשה לפניו אביה, יבדל לחיים ארוכים, עם אם נחמה המנוחה.

הוא היה כל כך מאושר, כל כך מאושר, אבל דאגה אחת קננה בלבו אז: כי אין נחמה יודעת מעתרת אשרו. קשה היה עליו בשעת אהבתו הרבה אליה, שתהא מתיצה, ואפילו קטנה. ודומם ושכך נשא את האהבה בחבו, כאשר ישא האלם מטמון יקר. וקל היה לו לחכות לימים הבאים, ימים של אשר. והוא נתן את הימים לעבור עליו בתקוה, כאלו אינם כלל עצמו ובשרו, חלק ימי חייו, כי אם עומדים מחוצה לו— איזה זמן עובר הוא, שיש להמתין, לחכות עד כי תבוא השעה המקנה — — — ואשרי המחכה!

פתאם נתק פתיל הרהוריו הנעימים, כאלו יד האנחה שהתפרצה מתוך לבו הנדכא, היתה בו, ומחשבה עגומה פגעה במחשבה עגומה, כספות של גשמים עכורות. ולאט, לאט עשו בקרב נפשו פנימה את אשר יעשו גשמי-סתו לאור היום. הנה.... הנה עוד רגעים מספר ובעיר הנהו. אותה העיר אשר געגעו רבו כמו רבו עליה בהיותו בנכר. למה ועל שם מה היה נוהה אחריה? כלום לא ידע כי לשוא תקותו עליה. אותה היד שלקחה ממנו את נחמה היא נערה גם את התקוה. כי יפקוד אלהים לרעה את האדם, גם על אחרים ינחת יד חמתו. נסתלה הרב ומתה גם בתו הבכירה: נהאלמן רי יונה ונתיחמה העירה — — — רי יונה אשר משכחו חסד; שהיה מקשיב בחבה את אשר חידש בתורת מדבריו בשבתו— הוא אשר עשה לו כל העמל הרב הזה. והעלם התפלש בג

ה ח ל ק ה ס פ ר ו ת י

מ ש פ ת י ם .

מְתַאֲבֶכֶת לְפָנַי עֵירָה,
בְּחֹרֶיךָ וּבְתוֹלְיָה נוֹגִים.
הֵם אָמְרוּ לְהַצִּיל תְּקֻנָּתָם
וּנְטָרְפוּ עֵינֵיהֶם בְּדַמְעוֹת.

וּמִשׁוֹט לֹא הָיָה לְאַלֶּה,
כִּי מְעוֹנוֹת הֵן הָיוּ יְדֵיהֶם;
שֶׁקְ הַצֵּעַר נִשְׁאוּ בְּדַחֲלוֹ
וּמָהוּם לֹא הָיָה לְמִשׁוֹט.

וְאַלֶּה כִּי אֲזַבְּרָה הַפְּעַם
גַּם נַפְשִׁי בִּי תִפֶּת שְׂמָמָה.
זְכָרוֹנוֹת שְׁחֹרִים מִתְּלַבִּים—
מְתַאֲבֶכֶת לְפָנַי עֵירָה.

שלוה עגומה היתה בלבו העלם. והעלם הוריד את ראשו למטה ודומם שכנו עיניו על פני הקש המושל בעגלה. ופתאום נטה את מבטו הלאה— אל העירה ההולכת ומתקרבת אליו, ועיניו המלאות הביטו כיונות שחוזרות לארובותיהן והדאגה תכוא פתאם לקנן בתוכן: מי יודע, אם הקן עדיין במקומו עומד? אפס מיד עזבו עיניו את העירה, ושוב הוריד את ראשו למטה, כאלו אמר העלם בלבו: אל אראה במות היום! ודומם גססה השמש, קויה האחרונים גועו על ערפו. ולפני העלם גח הלילה.

ושוב שבה אליו השלוח. לבו היה שקט בקרבנו. שקט. ולא כאשר יהיה לאיש החוזר לעיר מולדתו. לבו היה שקט ולא פעם, כאלו הוציאו כבר את לבו מתוכו, ונפשו היתה ריקה. אבל ראשו נמלא חם, ורקותיו דפקו בזעם. אכן בעור גלגלתו חש העלם מעין קרירות. נדמה לו כי הוא כעת קר וחלק כאלו עברו עליו זה עתה בתער.

ושוב שבה אליו השלוח. אותה השלוח הזעומה, שבאה לו לאדם בין פיד ושבר. ואלמלי היה לבו דופק אז — אזי לא היה אפשר לעמוד בפני דפיקותיו הנוראות. ואלמלי היה האדם מרגיש אז, אזי היה צועק בקול פחדים; צועק כל כך נורא: לגעור באותה השלוח המבהילה. פתאם התחילו רקותיו דופקות שוב כאלו חשב כל דמו לצאת.

— האמנם ראה אותה? — הן דמעותיו סככו את עיניו: ועיניו טחו מראות. אותן העינים שטשו פתאם למראה נחמה כעורבים — התרוו מיד מדם לבנו וכמעט נטבעו. ובכל זאת הוא רואה אותה. הנה היא עומדת בעזרת נשים ועיניה ישר יביטו, לנכח פני הדורש. מי הוא זה, ומה הדבר אשר בפיהו? — זר הוא לנפש העלם. זר, ואף על פי כן קרוב לו מאד. והעלם חש פתאם את אשר ירגיש האדם למראה אזמל שהתיז את אחד מאבריו, — הוא דורש.... יכהן פאר בעיר הזאת, במקום חתנו הרב שהלך לעולמו.... הן על זאת שמו טובי העיר את עיניהם בו לטוב ועל כן נתנו לו לאשה את נחמה בת הרב אחרי מות אשתו. — נחמה! — — — הוא דורש! — הדם רתח בעורקי העלם; הוא לא ראה יותר. אבל הוא מקשיב, מקשיב דרשתו של ר' יונה; הוא שומע, אכן ימהר האדם ויחיש את אזניו להקשיב את אשר נכספה גם כלה נפשו, זה כמה. אבל האזנים תלכנה גם לקראת הדבר העגום אשר שמועה לא טובה רועדת על פתחי פיו. מי לא יבונן את אזניו במהירות קדמת גיל ואשר! אך ככה יעשה גם האיש אשר המזל חפץ ברעתו — למען ספות לכל הפחות את יסורי ההמהנה.

כמים ההולכים לאט, נוזלים הדברים מעל שפתי ר' יונה, בשמינית גאונה ובעננת חבה, דומם יקשיבו כל באי בית המדרש את אשר יגיד ודחכם ינעמו בדברותיו. טובי העיר צוהלים, הן הם ידעו עוד מקודם במי ישימו עיניהם לטוב. אמנם ר' יונה נאה דורש, דברי תורתו משיבים נפש כל חי. ובכל זאת דומה לו, לעלם, כי איזו רוח רעה מדברת מתוך גרונו של הלז; וכל מלה היוצאת מפיו אך בשורה אכזרית היא לו. והוא ממשיך את הבשורה כמו מתנכל הוא לקחת את נפשו לאט לאט. הוא דורש וכל מלה אך שמחה לאיד — — — והן ימים היו — ואותם הדברים, אותם הדברים ממש הרנינו את לבו מאד. — מה רחב לבבו אז בבואו אל בית הרב פנימה ומגלה רבריו באזני ר' יונה. כל מלה היתה אז לעלם כאמרה צולחת אשר יפתח בה הקוסם את דלתות שערי אנצרו. הוא מגיד דבריו ושם, שם חדרי לבב נחמה נפתחים לפניו. משמון יקר היה לו ואיש אחר עשקהו. עשקהו. והוא הולך ועושק, הולך ועושק במלה זו שהעלם השתמש בה לפניו. הכל עשק הימנו. הכל שרד: את נחמה וגם מקצת הורתו — — — ובעיני העלם שלטה איזה אורה צהובה; עיניו נתמלאו מאורה צהובה זו. האמנם יקח את מנורת הנחשת-קלל ויפיל אותה על פני עושקהו נפש, וינקום. נקמה. וינקום בקמת דם לבו השפוך — נחמה! — — — ודומם נחו שתי ידיו על המנורה — כהות ועצובות ככרבורים אלו ששבקו את חיוהם זה כבר עם אחרית שירת הלבב — — — אכל פתאם הרים העלם את ידיו. הרים אותן וגרד מהן את החלב